

TEBLİĞLER :

ANADOLUNUN ESKİ ÇAĞ ŞEHİRLERİ

Prof. LOUIS ROBERT (PARİS)

1. Orta Anadolu'da Parlais şehri

Bu konferanslar vesika tenkitlerinin ve araştırma usullerinin açıklanmasına elverişli, belirli konuları incelemektedirler. Eski çağdaki Anadolu'nun incelenmesi için yapılacak şeylerin ilki memleketin muhtelif devirlerdeki İskân durumunun kesin bir haritasını çizmek ve bunun için de harabeleri ortaya çıkarmak ve onların eski adlarını Bilmektir. Henüz yapılacak iş çoktur. Yarın davas bölgesinden bahsedeceğim. Bugünkü konferansımızda Orta Anadolu'da bulunan antik devre ait Parlais şehrinin nerede bulunduğu söz konusu edilecektir. Bu şehre dair modern eserlerde bulduklarımızı, eski şehir ve paraların bize öğrettiklerini ve onlardan çıkarılması gereken sonucu sırasıyla ortaya koyacağım, nihayet arazi üzerinde araştırmağa geçeceğiz ve kitabelerden, paralardan, şimdiki yer adlarından çıkarılabilecek sonuçları göreceğiz.

Parlais, Yunanlılardan önceki bir Anadolu şehrinin adıdır. Modern bilginler Parlais'i Konya istikametinde veya şimdi yapıldığı gibi Beyşehir'de olmak üzere, Lykaonia bölgesinde Beyşehir gölü kenarında bir yere yerleştirmektedir. Bu sonuncu yerleştirmenin tarihi 1890 dır ve William Ramsay tarafından ileri sürülmüştür.

Şehrin mevkii coğrafyacı Ptolemaios tarafından İkonion'un (Konyanın) doğusunda Lykaonia'nın ortasında gösterilmiştir. Fakat Ptolemaios bir takım rakamlar verdiği ve eseri ilmî görünüş arzettiği halde, alelade kaynaklara baş vurduğundan ve onları da fena düzenlemiş olduğundan dolayı çok defa ağır hatalara kapılmıştır. Bu itibarla tanıklığı pek mü-kemmel değildir.

Bizans devrinin idarî belgeleri eski zaman coğrafyası için, bol olmaları ve idarî bir karakter taşımaları bakımından çok faydalıdır, VII. ve XI. yüzyıllara ait Piskoposluk listeleri Parlais'i Lykaonia'da değil, daima Pisidia eyaletine gösterirler. Konsil listeleri de böyledir.

Parlais'in bir takım bronz paraları vardır ki bize orasının Augustus tarafından kurulmuş bir Roma sömürgesi olduğunu öğretmektedir. Bu imparator Lykaonia ve Pisidia da bir sıra şehir kurmuştur. Paralardan bazıları bir gemi resmi gösterir. O halde şehir ya büyük bir nehir veya bir göl kenarında bulunuyordu.

Ramsay, Parlais'in Beyşehir gölü kenarında kâin bulunduğu sonucuna varmıştı. Çünkü kendisi bu şehri Pisidia'ya koyan vesikalarla onu

Lykaonia'ya yerleştiren Ptolemaios'la uzaklaştırmak istiyordu. Fakat bu kötü bir metoddur. Kaynaklar arasında hangisinin en iyisi olduğunu incelemek lâzımdır. Bizansın idarî kaynakları Parlais'i Pisidia'ya yerleştirmektedirler; bu eyaletde büyük bir göl, Eğridir gölü vardır. Paralar üstündeki Ay tanrısı tipi Men ve Pisidia'nın Antiochia şehrinde yani bugünkü Yalvaç'da bulunmuş olan iki bronz para Parlais'in Pisidia'da mı yoksa Lykaonia'da mı olduğunu daha iyi açıklamaktadırlar.

Pisidia'da Eğridir gölü kenarında Barla adı ile anılan ve bu güne kadar pek az ziyaret edilmiş olan bir köy vardır. Heinrich Kiepert adı yüzünden Parlais'i orada aramayı teklif etmişti. Fakat sonradan, bu mütaleasından caymış ve öteki bilginler gibi Ramsay'in Bevşehir gölüne yaptığı yerleştirmeyi kabul etmiştir

Barla'da ne bulunabileceğini anlamak için onu yerinde görmeğe gitmelidir. Geçen yıl ve bu yaz Barla'ya iki defa seyahat yaptım. Eğridir gölünün güney kıyısında adı sivri burun manasına gelen ve rumca Akrotiri'den çıkma Eğridir şehri bulunmaktadır. Bu şirin şehir bir Pisidia şehri olan Prostanna ile özdeşleştirilmiştir. Fakat bu henüz kesinleşmiş addedilmez. Esaslı delil Prostanna paralarının sivri bir dağ tasvir etmeleri ve Eğridir'in aynı biçimdeki bir dağ yanında bulunmasıdır.

Barla Eğridir'e dört saatlik mesafede gölün batı kıyısındadır. Dağ göl kenarını takip eden yola hâkim bir vaziyettedir. Yarı yoldaki Bedre düzlüğü bir yana bırakılırsa, Eğridir ile Barla arası dağlıktır. Barla düzlüğü hububat tarlaları, bahçeleri ve birçok bademlikler ve gül bahçeleri ile kaplıdır. Gölü seyretmek için burası mükemmel bir yerdir. Buradan Eğridir ve Yalvaç ovası görülür. Bir Roma kolonisi için müsait bir yerdir. Bugünkü köyün alt tarafında birçok kitabeler bulduk. Bunlardan ikisi mühimdir. Biri * Durumvirlik etmiş olan bir adamı övmektedir. Bu zat hemşehrilerine buğday vermiş ve onlar için evler yaptırmış olmakla kutlanmaktadır. Bu kitabe "o Koloni'nin velinimeti olmuştur,, demektedir. Diğer bir şahıs koloninin Flamen'i ** ye patronu olmuştur. Duumvir ve Flamen diye adlandırılmış mülkî âmirler ve rahibler yalnız Roma kolonilerinde bulunurlardı. Ve kitabeler orada bir Roma kolonisinin bulunduğunu söylemektedirler. Her ne kadar kitabeler bu koloninin adını vermiyorlarsa da Pisiddia'nın öteki Roma kolonileri Antiochia, Kremna, Komana ve Olbasa kesin bir şekilde tesbit edilmiş bulunmaktadırlar. Öteki yandan Yalvaç'ın paraları ile birlikte iki bronz Parlais parasını mahallinde gördük.

Antik devirde bronz paraların ancak itibarî bir kıymeti vardı. Bunların, büyük şehirlerinkiler müstesna, kendi şehirlerinin ve yakın şehir-

* Duumvir birçok memleket işlerini görmek için kurulan iki kişilik komisyona üyesi demektir, (duo-vir) den meydana gelip «iki adam» manasını ifade eder.

** Flamen rahip manasına gelir.

lerin dışında sürümü yoktu. Bundan dolayı bugün eski küçük şehirlerin paraları onları basmış olan şehre yakın yerlerde bulunurlar. Eğer Parlais Konya veya Beyşehir bölgesinde kâin olsaydı Barla'da Parlais paraları bulunmıyacaktı.

Böylece Parlais adlı Roma sömürgesinin Eğridir gölü kıyısından Barla'da kâin bulunduğu sağlanmış bulunmaktadır. Göl kenarı boyunca uzanan yol çok kötü ve geçilmesi güç olduğundan Yalvaç (Antiochia) ve Eğridir (Prostanna) arasında muvasalat göl yolu ile temin ediliyordu. Bu yüzdendir ki Parlais şehri paralarının üzerine gemi resmi kazdırıyordu.

Bu yaz, Ağustos ayında, bölgenin bu iki şehrine ait idantifikasyon nu sağlıyan yeni bir keşif yaptık. Bedre köyünün üstünde Eğridir ile Barla yolunun ortasında sınır taşı vazifesi görmüş olan kaya yazıtları bulduk. Kuzeyde, lâtin harfleri ile, kısaltılmış Par (lais) adı; güneyde Yunan harfleri ile kısaltılmış Pr (ostanna) okunuyordu. Böylece küçük Bedre düzlüğünün Prostanna'ya kuzeydeki dağın ise ormanları ve mer'aları ile Parlais'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Biri bronz paralar öteki modern mevkiler olmak üzere iki metod meselesi üzerinde ısrar etmek istiyorum.

Bronz para buluntularını itina ile incelemek gerektir. Zira bu şehirde bulunmuş olan bronz paraların çoğu o şehrin kendisinde basılmışlardır. Onları yerinde, köylülerin ellerinde görmelidir. Bir satıcının veya bir kolleksiyoncunun elinde artık faydalı olmaktan çıkarlar. Böylece Parlais parasını Antalya veya Antakya'da, bir müzede görmek de ilgilendirici değildir. Çünkü yerinde görüldü mü kesin bir tanklık değeri kazanır. Bu usul ile belki günün birinde, Doğu Karia'da kesin yeri bilinmiyen Bargasa şehrinin yerini de tesbit etmek mümkün olacaktır. Yalnız Frygia eyaletinde yerleri bilinmiyen on altı şehir vardır. Bunların paralarına daha çok dikkat edilerek mevkilerinin tayin olunacağı umulabilir. Fakat hepsi de köylünün iyi niyetinden faydalanılarak yerinde görülmelidir.

Şehirlerin ve köylerin bugünkü adları eski adları muhafaza etmiş olabilirler ve bu sebeple de îdentifikasyon için kâfi gelebilirler. Söz gelimi, Ankara, Konya, İzmir, Bursa, Sinop, Milas böyledir. Barla-Barlais bölgesinde birçok eski adlar görmüşüz, metruk bir harabe adı olarak (Selef-Seleukia, Minosin-Minossos) veya bugün meskûn köy adları olarak yaşamaktadırlar, meselâ: (Gönen — Konana, Ağras = Agrai, akkuzatif halinde, Ağlasın = Sagalassos Bizans devrinde Agalassos, Enevure = Anavura, Girme — Kremna, Fuğla = Pogía == Fogla. Zivint — Sibidounda gibi.

Barla'nın hemen yakınında Findos eski Vindeos şehrinin adını saklamaktadır. Bu adlar memleketin tarihi için vesikadırlar. Değiştirilir veya kaybedilirse bir tarih parçası ortadan kaldırılmış üç dört bin yıllık bir geçmişle olan bağ koparılmış olacaktır. Balıkesir bölgesinde

Mastavro adı Bereketli ile değiştirilerek böyle yapılmıştır. Bereket ver-sin ki, Barla şimdiye kadar adını muhafaza etmiştir. Yerliler, köylerinin bu kadar eski bir ada sahip olduğunu öğrenmekten çok ilgi duymuş-lardı. Biz kendilerine getirdikleri iki para üzerinde kendi kendilerine çözebilecekleri lâtince harflerle kısaltılmış olarak yazılı, bugün hâlâ ya-sıyan Parla adını gösterdik.

Bu Anadolu geçmişindeki devamlılığı gösterir. Memleketin tarih ve coğrafyasının yeniden meydana getirilmesi yerinde yapılacak araş-tırmalarla mümkün olur. Esaslı vesikalar ise, kitabeler, ticari değeri haiz olmıyan ufak paralar ve köy adlarıdır.

II Antik devirde Davas (Tabai) bölgesi.

Davas bölgesi Karia'nın batısındadır. 900/1000 metre yüksekliğinde bir yayladır. Komşu Denizli bölgesinden çok farklıdır. Hemen hemen iskân edilmemiş olan Bozdağ silsilesi ile Kibyra'dan ayrılmamıştır. Muğla tarafındaki ağaçlarla kaplı ormanların dolambaçlılığı gidiş gelişi güçleştirir. Yenidere Davas yaylasını Aphrodisias (Geyre-Karacasu) bölgesinden ayırır. Fakat münakalenin en kolay olduğu taraf da budur. Aphrodisias bayramlarına dair kitabeler bunu pek iyi gösterir. Oradan Maiandros Antiochia'sı ile kolayca büyük Maiandros yoluna ulaşılır. Daha ziyade hububat ekimi yapılmaktadır. Dağlarda pek çok sürü var-dır. Kışın karlıdır.

Eski metinler bölge hakkında hemen hiç bir şey öğretmiyor. Livi-us'un bir pasajı milâddan önce 180 yılında konsül Manlius Volso'nun tabai süvarisi ile savaşa tutuştuğunu hikâye etmektedir. Livius'a göre yerliler "savaşa gözleri pek kimselerdir,, Ptolemaios'un veya Hierok-les'in şehir listeleri bölgenin şehirlerini saymaktadırlar. Bu bölgeye dair bazı şeylerin öğrenilmesini ve eski şehirlerin tanınmasını sağlayan ye-rinde elde edilmiş buluntulardır. XIX. yüzyıl boyunca altı yedi gezgin Aphrodisias'dan Kibyra'ya giderken bu bölgeden geçmişlerdir. Biz 1934 ve 1947 de iki seyahat sırasında hemen bütün köyleri gezdik.

Burada tarih öncesi hiç bir buluntu mevcut değildir. Bu bölge Karia'nun bir parçası idi. Fakat eski devirde öyle değildi. Strabon'a göre ahalisi, Pisidia unsuru da dahil olmak üzere, yunanlıların ve Frygia'luların karışmasından terekküp ediyordu. Bu halde Pi-sidialı halkın varlığına, Livius'un ve Bizanslı Stephanos'un bazı pasajlarında, Kidrama şehrinin adında, bu şehirlerin kurucularına dair olan efsanelerin geleneğinde, başka işaretlere tesadüf edilir. Baş şehir Tabai'dir. O Tavas veya Davas şekli altında bakî kalmıştır. Hâli hazırda eski çağ sitesinin adı "Davas kale,, dir. Ve Davas adı idarî merkezle birlikte Yerengüme kadar yerini değiştirmiştir. Tabai adı eski bir yazara göre kaya manasına gelir. Gördüğümüz fotoğrafler adın uygunluğunu isbat etmektedir. Şehir düzlüğe hâkimdir ve Muğ-la'ya doğru olan geçidi elinde tutar. Ovadaki şehirlerden yalnız o

gümüş para bastırmıştır. Bronz paraları çok umumî olup geniş ölçüde yapılmıştır.

Herakleia şehri Makıf veya Vakıf köyünde idi. Bu şehir taşçılar tarafından çok tahrip edilmiştir. Buraya ilk defa Bolunun Babadağ yamacı üzerinde olan Trapezopolis şehri yerleştirilmişti. Herakleia'yı Waddington bir kitabe ile bulmuştur. Kitabeleri çok olup 80 civarındadır. Hepsi İmparatorluk devrindedirler ve şehrin o devirdeki müesseselerini çok iyi tanıtmaktadırlar. Burada birçok hekim yetişmiştir. Bir tanesi İmparator Trajanus'un hekimi olan Statilius Criton'dur Docia harbinin tarihine dair bir kitabe yazmış, eczacılığa ve Kozmetik'e dair çalışmalar kaleme almıştır. İmparator Trajanus'un teveccühünü şehir üzerine çekmişti. Burası bir kaç yıl Ulpia Herakleia diye anılmıştır.

Apollonia harabeleri Medet'tedir. Bu şehri paralar ve kitabeler sayesinde bulmak mümkün olmuştur. Mahallinde bulunmuş kitabeler bu şehirlerin tarihini meydana çıkarmaya elverişlidirler. Milâddan önce III. yüzyılın başından beri Apollonia ve Tabai de Selevkos kırıllarının hâkimiyetine şahadet edilmektedir. Selevkos takviminin kullanılması şehirlerin özellikleri olmadığını göstermektedir. Bir süvari kıtası, bir maliye memuru ve mukaddes mahallerin idaresine nezaretle mükellef bir memurla birlikte kiral garnizonları bulunuyordu. Kirala ibâdet olunuyordu. Medenî müesseselere sahip, yunanlılaşmış üç şehrin yanısıra köyler halinde meskûn olan yerlerde, bir kısmı şehirlilerle geçimsizlik halinde olan yerliler yaşıyordu. Yerli tanrıların mukaddes mahalleri etrafında, kimi düz ovada kimi dağlarda (yani Sebastopolis bölgesinde) olan "kutsal köyler,, mevcuttu; Selevkos idarî makamları önünde Apollonia şehri ile yerlilerin hukukuna dair tartışmalar oluyordu.

Üçüncü Antiochos Romalılar tarafından yenilerek o bu bölgeleri terk edince bu şehirlilerin ve Rodosluların muhalefetine rağmen özelliklerini elde etmek üzere Apamea (Dinar) daki Romalılara elçiler gönderdiler. Fakat muvaffak olamadılar ve efendileri haline gelen Rodoslularla bir muahede imzalamak mecburiyetinde kaldılar. Bir yüzyıl sonra Tabai cesaretle Mitrادات'e karşı koydu. Roma Senatosunun bir buyrultusu şehri tebrik etti ve onu Romalıların müttefiki olarak ilân etti. Augustus devrinde sükûn avdet etti. Artık harp yoktu. Yalnız Partlara karşı, biri Traianus zamanında öteki Garacalla zamanında olmak üzere Roma ordularının geçişi kaydedilmiştir.

Tabai ovasının üstünde, şarkta iki yayla mevcuttur. Kızılca ve Aydoğdu (Abbas) köyleri arasında Sebastopolis şehrinin harabeleri bulunur. Bu şehir milâddan sonra altıncı yüzyıla ait bir Hierokles metni ile biliniyordu. Bu iki köyde bulunmuş olan birçok kitabeler adı malûm olan bu şehrin yerinin bulunmasına yardım etti. Şehir Augustus'un adını taşıdı. Şüphesiz o sırada şehir mertebesine yükseltilmişti. Daha önce yerli bir mukaddes mahal olsa gerektir.

Yorga yakınında Barzova adı düzlük bulunur. Tabai'den çok ağaçlıklı fakat pek az meskûn olan Karayayla dağı ile ayrılmıştır. Yorga yakınında 1934 de tesbit ettiğim bir eski şehir bulunmaktadır. Karia'daki Kidrama veya Kidramos şehri ancak paralar ve bizans listeleri ile biliniyordu. Bu şehir Ramsay'a göre Maiandros vadisinde kabul ediliyordu. Fakat bu temelsiz bir nazariye idi. 1934 de "Spargene tanrılarının anasını,, zikreden bir kitabe buldum, Barz (ova) Sparza adının devamıdır. Fakat bir kaç Tabai ve Kibyra parası ile dört Kidrama bronz parası görmüştüm. Bu biricik delil ile şehrin yerini tesbit etmişim. Şimdi 1947 de yirmi kadar para ele geçirdik. Bir duvardaki kitabe Kidramahlar adını vermektedir.

Bu vesile ile tesbit ettim ki kitabeleri korumak için en mükemmel metod onları her köyün okulunda toplamaktır. Eğer bunlar bir müzeye toplanırsa eski çağ coğrafyası bakımından olan faydaları kayıp olabilir. Taşındıkları takdirde arkasına söz gelimi katranla bulunmuş olduğu köyün adı yazılmalıdır. Netice şudur ki Anadolu tarihinin bölgeleri Anadolu toprağında ve köylerindedir.

Türkçeye çeviren

N. A.

VILLES ANTIQUES DE L'ANATOLIE

Prof. LOUIS ROBERT (Paris)

(SOMMAIRE)

I. La ville de Parlais dans l'Anatolie centrale.

Ces conférences traitent de sujets précis, qui permettent d'expliquer la critique des documents et la méthode des recherches. Une des premières choses à faire pour l'étude de l'Anatolie antique, c'est d'arriver à dresser une carte précise du peuplement du pays aux diverses époques, et pour cela de découvrir les ruines et de savoir leur nom ancien. U y a encore beaucoup de travail à faire. Demain, je parlerai d'une région, celle de Davas. Aujourd'hui, il s'agira de la localisation d'une ville antique: Parlais, dans le centre de l'Anatolie. J'expose successivement ce que nous trouvons dans les ouvrages modernes sur cette ville, ce que nous apportent les textes anciens et les monnaies, et ce qu'on doit en conclure; enfin nous passerons à la recherche sur le terrain et verrons les conclusions à tirer des inscriptions, des monnaies, des noms de lieux modernes.

Parlais est un vieux nom anatolien antérieur aux Grecs. Les savants modernes placent Parlais dans la Lykaonie, soit vers Konia, soit maintenant à Beyşehir, sur le lac de Beyşehir. Cette dernière identification date de 1890. Elle a été soutenue par William Ramsay.

La ville est placée par le géographe Ptolémée en pleine Lykaonie à l'est d'Ikonion (Konya). Mais, bien que Ptolémée donne des chiffres et qu'ainsi son ouvrage ait une apparence scientifique, il a souvent commis des erreurs graves dans la position des villes, parce qu'il a eu des sources médiocres ou qu'il les a mal combinées. Ce n'est donc pas un témoignage excellent.

Les documents administratifs de l'époque byzantine sont très utiles pour la géographie antique, par leur abondance et par leur caractère administratif. Des listes d'évêchés, du VIIe au XIe siècle, nomment toujours Parlais dans la province de Pisidie, et non dans celle de Lykaonie; de même les listes des conciles.

U y a des monnaies de bronze de Parlais qui nous apprennent que c'était une colonie romaine, fondée par Auguste; cet empereur a fondé une série de colonies en Lykaonie et en Pisidie. Certaines représentent un navire; la ville était donc sur un grand fleuve ou sur un lac.

Ramsay a conclu que Parlais était située sur le lac de Beyşehir; car il a voulu concilier les documents qui placent cette ville en Pisidie, et Ptolémée qui la place en Lykaonie. Mais c'est une mauvaise méthode; il faut examiner quel est le meilleur parmi les témoignages. Les documents administratifs byzantins placent Parlais en Pisidie;

dans cette province, il y a un grand lac, le lac d'Eğridir. Le type du dieu lunaire Men sur les monnaies, et la trouvaille de deux monnaies de bronze de Parlai's à Antioche (Yalovaç) s'expliquent beaucoup mieux si Parlai's était en Pisidie que si elle était en Lykaonie.

En Pisidie, sur le lac d'Eğridir, il y a un village appelé Barla, qui a été très rarement visité. Heinrich Kiepert avait proposé d'y retrouver Parlai's, à cause du nom; il y a renoncé ensuite, comme tous les autres savants, pour accepter la localisation de Ramsay à Beyşehir.

Il faut aller voir sur place ce qu'on peut trouver à Barla.

J'ai fait deux voyages à Barla, l'an dernier et cet été. Sur le lac d'Eğridir, il y a, au sud, la ville d'Eğridir dont le nom est tiré du grec Akrotiri, "promontoire,.. On identifie ce site pittoresque avec la ville pisidienne de Prostanna; ce n'est pas encore une certitude. L'argument essentiel est que les monnaies de Prostanna représentent une montagne conique, et que Eğridir est dominé par une montagne de même forme, le Sivri Dağ.

Barla se trouve à 4 heures d'Eğridir, sur la rive Ouest du lac. La route surplombe le lac et elle est dominée par la montagne; sauf la plaine de Bedre, à mi-chemin, il n'y a que des montagnes entre Eğridir et Barla. La plaine de Barla a des cultures de céréales, des jardins, beaucoup d'amandiers, et des roses. C'est une excellente position pour surveiller le lac; on voit Eğridir et la plaine d'Antioche. Une colonie romaine y était bien placée. Au-dessous du village moderne, nous avons trouvé plusieurs inscriptions. Deux sont importantes. L'une honore un homme qui a été *duumvir*; il est félicité pour avoir donné du blé à ses concitoyens et avoir fait construire des édifices; il a été le bienfaiteur "de la colonie,.. dit cette inscription. Un autre personnage a été "flamine,.. et patron "de la colonie,.. C'est seulement dans les colonies romaines qu'il y a des magistrats et des prêtres qui sont appelés "duumvir,.. et "flamine,..; et les inscriptions disent qu'il y avait là une "colonie,.. Elles ne donnent pas son nom; mais toutes les autres colonies romaines en Pisidie sont déjà identifiées de façon certaine, Antioche, Kremna, Komama et Olbasa. D'autre part, nous avons vu sur place, avec des monnaies d'Antioche, deux monnaies de bronze de Parlai's. Les monnaies antiques en bronze n'avaient qu'une valeur fiduciaire; elles ne circulaient guère en dehors du territoire de la ville et des villes voisines, sauf celles des grandes villes; les monnaies des petites villes se trouvent donc aujourd'hui non loin de la ville qui les avait frappées. On ne pourrait trouver à Barla de monnaies de Parlai's, si elle avait été située dans la région de Beyşehir ou dans celle de Konia.

Il est assuré maintenant que la colonie romaine de Parlai's était située sur le lac d'Eğridir, à Barla. Parlai's gravait l'image d'un bateau sur ses monnaies parce que ses relations avec Prostanna (Eğridir) et

avec Antioche (Yalovaç) avaient lieu à travers le lac, les routes le long du lac étant très mauvaises et difficiles.

Cet été, au mois d'Août, nous avons fait une nouvelle découverte assurant l'identification des deux villes de la région. Au-dessus du village de Bedre, à mi-chemin entre Egridir et Barla, nous avons trouvé des inscriptions sur des rochers, qui servaient de bornes: Au Nord, en lettres latines, le nom abrégé de Par (lai's); au sud, en lettres grecques, le nom abrégé de Pr (ostanna). Ainsi Prostanna-Egridir possédait la petite plaine de Bedre, et Parlais-Barla possédait toute la montagne au nord, avec les forêts et les pâturages.

Je veux insister sur deux questions de méthode: les monnaies de bronze, et les noms des lieux modernes.

Il faut examiner soigneusement les trouvailles de monnaies de bronze. Car la plupart des monnaies de bronze trouvées dans une ville ont été frappées par cette ville elle-même. Il faut les voir sur place entre les mains des paysans; chez un marchand ou chez un collectionneur, elles n'ont plus d'intérêt. Ainsi il n'est pas intéressant de voir une monnaie de Parlai's dans un musée à Antalya ou à Ankara, car elle n'apporte pas de renseignement sur la situation de la ville; vue sur place à Barla, c'est un témoignage décisif. Par ce moyen on pourra un jour peut-être fixer la position de la ville de Bargasa, jusqu'ici non localisée, dans la Carie orientale. Dans la seule province de Phrygie, il y a seize villes dont la position n'est pas fixée; en faisant davantage attention à leurs monnaies, on peut espérer les localiser. Mais il faut les voir sur place, grâce à la bonne volonté des paysans.

Les noms modernes de villes et de villages peuvent conserver le nom antique et suffire pour l'identification: ainsi par exemple Ankara, Konya, Izmir, Bursa, Sinop, Milas. Dans la région de Parlais-Barla, beaucoup de noms très anciens se sont conservés, soit comme noms d'une ruine déserte, sans village (ainsi Selef-Selefkia; Minasın-Minasos), soit comme noms de villages: ainsi Gönen ou Gönan==Konana; Ağras=Ağrai à l'accusatif; Ağlasun ou Ağlasın=Sagalassos et, à l'époque byzantine, Agalassos; Enevre=Anavoura; Gırme=Kremna; Fuğla=Pogla ou Fogla; Zivint=Sibidounda. Tout près de Barla, le village de Findos garde le nom de la ville de Vindeos. Ces noms sont des documents pour l'histoire du pays. Si on les change, si on les fait disparaître, on supprime un morceau d'histoire, on coupe le lien avec un passé trois ou quatre fois millénaire. Ainsi a-t-on fait en remplaçant le nom de Mastavro, dans la région de Balıkesir, par Bereketli. Heureusement, Barla a gardé son nom jusqu'à aujourd'hui; les habitants étaient intéressés d'apprendre que le nom de leur village était aussi ancien; nous leur montrions sur les deux monnaies qu'ils nous avaient apportées, le nom de Parlais, en caractères latins, qu'ils pou-

vaient déchiffrer eux-mêmes, et qui était écrit en abrégé: Parla, le nom même qui existe aujourd'hui.

Cela montre bien la continuité du passé anatolien. C'est l'exploration sur place qui permet de reconstituer l'histoire et la géographie du pays; les documents essentiels sont les inscriptions, les petites monnaies sans valeur commerciale trouvées sur place, et les noms des villages.

II. *La région de Tavas (Tabai) dans Vantiquite*

La région de Davas est située dans l'Est de la Carie. Elle consiste en plateaux, à 900 ou 1000 mètres d'altitude. Elle est très différente de la région voisine, celle de Denizli. Elle est séparée de la Kibyra par la chaîne de Bozdağ, haute et presque inhabitée. Vers Muğla, un enchevêtrement de montagnes boisées rend la circulation difficile. Le Yenidere sépare le plateau de Davas de la région d'Aphrodisias (Geyre; Karacasu); mais c'est par là que les communications sont le plus faciles; des inscriptions sur les fêtes d'Aphrodisias le montrent bien. De là on rejoint facilement par Antioche du Meandre la grande route du Meandre. La plaine de Davas est entourée de montagnes boisées; elle a peu d'arbres, surtout des cultures de céréales; dans les montagnes, il y a beaucoup de troupeaux; l'hiver, il y a la neige.

Les textes anciens ne nous apprennent à peu près rien sur la région. Un passage de Tite-Live raconte qu'en 189 avant J.-C. le consul Gnaeus Manlius Volso a livré combat à la cavalerie de Tabai. Il dit que les habitants sont des "hommes intrepides à la guerre,,. Des listes de villes, comme Ptolémée ou Hierokles, nomment les villes de la région.

Ce sont les trouvailles sur place qui ont permis de savoir quelque chose sur cette région et d'identifier les villes. Au cours du XIXe siècle, six ou sept voyageurs ont traversé cette région, en allant ordinairement d'Aphrodisias à Kibyra. Au cours de deux voyages en 1934 et en 1947, nous avons visité presque tous les villages.

Il n'y a pas eu de trouvailles préhistoriques. Cette région faisait partie de la Carie, mais pas à l'époque ancienne. D'après Strabon, la population était un mélange de Grecs et de Phrygiens, avec aussi un élément pisidien. On a d'autres indices de l'existence d'une population pisidienne dans des passages de Tite-Live et de Stephanos de Byzance, dans le nom de la ville de Kidrama, et dans une tradition légendaire sur les fondateurs de ces villes.

La ville principale est Tabai. Le nom a persisté sous la forme Davas ou Tavas; actuellement le nom du site antique est Davas Kale, et le nom de Davas s'est déplacé, avec le centre administratif, jusqu'à Yerengüme. Le nom de Tabai signifie "rocher,, d'après un auteur ancien. Les photographies que vous avez vues justifient le nom. La

ville domine la plaine, commande le passage vers Muğla. Elle a frappé des monnaies d'argent, seule des Villes de la plaine. Ses monnaies de bronze sont très communes et largement répandues.

La ville d'Herakleia était au village de Makif au Vakif. Elles sont très abîmées par les tailleurs de pierres. On avait place là d'abord la ville de Trapezopolis, qui est à Bolu, sur le versant est du Babadağ. Waddington a reconnu Herakleia d'après une inscription. Les inscriptions sont nombreuses, environ 80; elles datent toutes de l'époque impériale, et font bien connaître les institutions de la ville à cette époque. Il y a beaucoup de médecins. L'un, Statilius Criton, fut le médecin de l'empereur Trajan; il avait écrit une histoire de la guerre de Dacie, des traités sur la pharmacie et les cosmétiques; il a attiré la faveur de l'empereur Trajan sur la ville, qui s'est appelée, pendant quelques années, Ulpia Herakleia.

Les ruines d'Apollonia sont à Medet. L'identification est prouvée par des monnaies et par des inscriptions.

Ce sont les inscriptions trouvées sur place qui permettent de reconstituer l'histoire de ces villes. La domination des rois séleucides est attestée à Apollonia et à Tabai dès le début du IIIe siècle avant J.-C. L'emploi du calendrier séleucide montre que les villes n'avaient pas d'autonomie. Il y avait des garnisons royales, avec un corps de cavaliers, un fonctionnaire des finances, - un fonctionnaire chargé de surveiller l'administration des sanctuaires. Le roi recevait un culte. À côté des trois villes devenues grecques, avec des institutions urbaines, il y avait dans les campagnes des indigènes, dont une partie était en désaccord avec les habitants des villes. Autour de sanctuaires de divinités indigènes il y avait des "villages sacrés,, les uns dans la plaine, les autres dans la montagne, c'est-à-dire dans la région de Sebastopolis; il y avait devant l'administration séleucide des discussions sur les droits de la ville d'Apollonia et ceux des indigènes.

Quand Antiochos III eut été vaincu par les Romains et abandonna ces régions, ces villes envoyèrent des ambassadeurs à Apamea (Dinar) auprès des Romains, pour obtenir leur autonomie, malgré l'opposition des indigènes et des Rhodiens. Elles échouèrent et elles durent négocier un traité avec les Rhodiens, devenus leurs maîtres. Un siècle plus tard, Tabai résista courageusement à Mithridate; un décret du Sénat romain félicita la ville et la déclara alliée des Romains. - Avec Auguste vint le calme. Il n'y a plus de guerres; seulement des passages d'armées romaines marchant contre les Parthes, celle de Trajan, puis celle de Caracalla.

Au-dessus de la plaine de Tabai, à l'Est, il y a deux plateaux. Entre les villages de Kızılca et Aydoğdu (Abbas) sont les ruines de la ville de Sebastopolis. Cette ville n'était connue que par un texte de Hierokles, au VIe siècle après J. - C. Plusieurs inscriptions dans ces

deux villages ont permis de l'identifier. La ville porta le nom d'Auguste ; elle a sans doute été élevée au rang de ville à ce moment ; elle devait auparavant être un sanctuaire indigène.

Pres de Yorga est la plaine appelée Barzova. Elle est séparée de Tabai par la montagne Karayayla, toute boisée et très peu peuplée. Pres de Yorga est le site d'une ville antique, que j'ai identifiée en 1934. La ville de Kidrama ou Kidramos, en Carie, n'était connue que par des monnaies et par des listes byzantines. On la situait, d'après Ramsay, dans la vallée du Meandre ; mais c'était une théorie sans fondement. En 1934, je n'ai trouvé qu'une inscription nommant la "Mère des Dieux Sparzene,, le nom Barz (ova) est la continuation de Sparza. Mais j'avais vu* avec quelques monnaies de Tabai et de Kibyra, quatre bronzes de Kidrama. J'avais identifié la ville d'après cette seule preuve. Maintenant, en 1947, nous avons vu une vingtaine de monnaies. Une inscription dans un mur donne le nom des Kidrameniens.

A ce propos, j'ai signalé que la meilleure méthode pour conserver les inscriptions était de les rassembler à l'école de chaque village. Si on les envoie dans un musée, leur intérêt pour la géographie antique peut disparaître. Si on les transporte, il faudrait écrire au dos, au goudron par exemple, le nom du village où elles ont été trouvées.

La conclusion est que les documents de l'histoire de l'Asie Mineure sont dans le sol de l'Asie Mineure et dans ses villages.